

УДК 349.2

**НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ:
ДОСВІД ПОЛЬЩІ ДЛЯ УКРАЇНИ****Татаренко Г. В.,***к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного права СНУ ім. В. Даля;***Гніденко В. І.,***аспірант кафедри правознавства, асистент СНУ ім. В. Даля*

Недержавні пенсійні фонди (НПФ) в Україні поки що не стали масовим явищем, а працездатне населення не виявляє активного інтересу до НПФ. Такий порядок речей позбавляє економіку важливого джерела інвестиційних ресурсів. Наразі актуальною є проблема перетворення НПФ на активних учасників фінансового ринку, якими вони є в економічно розвинених країнах, таких як Польща. Метою даної статті є визначення сутності теоретичних основ функціонування недержавних пенсійних фондів в Україні. Дослідити польський досвід побудови пенсійної системи Польщі та особливості функціонування польських недержавних пенсійних фондів. Здійснити аналіз основних показників діяльності недержавних пенсійних фондів в Україні, а також визначено основні проблеми та перспективи їх розвитку.

Ключові слова: *соціальне забезпечення, недержавний пенсійний фонд, пенсійне забезпечення, рівні пенсійної системи, пенсійний договір, пенсійне товариство.*

Передумовою для здійснення порівняльного аналізу пенсійних систем України та Польщі є наявність тісних економічних, політичних та культурно-історичних зв'язків між ними. Становлення української державності має багато спільного зі шляхом, який, свого часу, пройшла Польща, тому досвід цієї країни є корисним для України.

Одним із найважливіших здобутків Польщі та України протягом останніх кількох років є реформування пенсійної системи з метою підвищення рівня соціального захисту населення. Необхідність структурного реформування системи пенсійного забезпечення населення цих країн є очевидною, виходячи з таких соціально-економічних факторів, як: зростання демографічного навантаження; неспроможність традиційної солідарної системи забезпечити необхідні фінансові ресурси для виплати гідних розмірів пенсій;

соціальна несправедливість існуючої системи.

Перехід України до ринкових відносин, як і Польщі, викликав принципові зміни у характері соціально-забезпечувальних відносин і формах їх правового опосередкування. Як слушно відзначає С.М. Прилипка, у сучасному праворозумінні право соціального забезпечення виступає як «галузь сплетіння життєво важливих інтересів працюючих, відносин власності та розподілу правових заходів та засобів їх регулювання, соціальної політики держави, а також соціально-економічних прав людини» [1, С.83].

Роль держави у забезпеченні прав і свобод людини і громадянина, полягає у тому, що соціальна держава має тісно взаємодіяти з індивідом на підставі програмної мети – забезпечення гідних умов життя і має гарантувати кожній людині прийнятні стандарти життя. Реалізація

соціальної функції держави відбувається через систему соціального забезпечення, складові якої закріплені статтею 46 Конституції України. До недавнього часу соціальне забезпечення в Україні, зокрема пенсійне, здійснювалося тільки державою і суто за рахунок бюджетних коштів. На сьогодні існує декілька організаційно-правових форм здійснення права на соціальне забезпечення, що доповнюють одна одну і дозволяють «розвантажити» загальнодержавну систему соціального забезпечення.

Стаття 46 Конституції України закріплює різноманітні джерела фінансування виплат із соціального забезпечення. При цьому головною гарантією реалізації права на соціальне забезпечення виступає обов'язковість державного соціального забезпечення, що розповсюджується на всіх осіб, які мають право на соціальне забезпечення. Водночас, зацікавлена особа має можливість реалізувати своє право на соціальне забезпечення шляхом звернення до «альтернативних», недержавних джерел фінансування, наприклад, страхових організацій, недержавних пенсійних фондів та ін. Таким чином, право на соціальне забезпечення у сучасному розумінні, це – «певні можливості людини отримати від держави, а також інших закладів, за уповноваженням і дозволом держави, на умовах і у порядку, передбаченому законодавством, а також договором матеріальне забезпечення у разі настання соціальних ризиків, за яких особа втрачає здоров'я та (або) кошти до існування і не може завдяки своїм власним зусиллям (своєю працею) забезпечити себе та своїх утриманців» [2, С.24].

Організаційно-правові форми соціального забезпечення визначені Концепцією соціального забезпечення населення України, це: загальнообов'язкове державне соціальне страхування і державна соціальна допомога. Ці форми є «традиційними» в системі соціального

забезпечені, але у результаті прийняття Основних напрямів соціальної політики на 1997-2004 рр. та Основних напрямів пенсійної реформи виникла нова організаційно-правова форма соціального забезпечення – недержавне соціальне забезпечення, яке на відміну від Польщі має дещо інші форми, але переслідує ті ж самі цілі що і *Otwarty fundusz emerytalny* у Польщі.

Отже, повертаючись до суто українського досвіду, зробимо акцент на фундаментальному правовому регулюванні даної категорії, адже згідно зі ст. 2 Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення» система недержавного пенсійного забезпечення – це складова частина системи накопичувального пенсійного забезпечення, що базується на принципах добровільності участі фізичних і юридичних осіб у формуванні пенсійних накопичень, з метою одержання учасниками додаткових до загальнообов'язкового державного пенсійного страхування пенсійних виплат. Участь у подібній системі виключно добровільна і фінансується за рахунок внесків громадян або роботодавців, або тих і інших одночасно [3, ст.2].

Сучасна система недержавного пенсійного забезпечення складає третій рівень пенсійної системи України та базується на приватних заощадженнях, що можуть бути використані на потреби пенсійного забезпечення громадян через спеціалізовані інститути і механізми (недержавні пенсійні фонди, пенсійне страхування, пенсійні банківські рахунки та ін.) і додатково стимулюється державою за допомогою податкових пільг. На думку законодавця, функціонування трирівневої системи пенсійного забезпечення дозволить ефективно поєднувати розподільний і накопичувальний принцип формування і виплати пенсійних коштів, внаслідок чого трудова пенсія складатиметься з трьох елементів:

- базової пенсії, сформованої на солідарному рівні, виплата мінімального

розміру якої здійснюється і гарантується державою;

- страхової пенсії, сформованої за рахунок страхового внеску до Накопичувального пенсійного фонду або до недержавного пенсійного фонду;

- накопичувальної, розмір якої визначається розміром пенсійних накопичень у системі недержавного пенсійного забезпечення і залежить від розміру відрахувань і інвестиційного доходу або банківського відсотка.

Отже, у межах системи недержавного пенсійного забезпечення передбачається виплата додаткової пенсії, що формуватиметься за рахунок додаткових, добровільних внесків громадян або внесків роботодавців на індивідуальні рахунки платників. Розмір майбутньої пенсії залежить від розміру страхових внесків; тривалості участі у пенсійній програмі; інвестиційного доходу й очікуваної тривалості життя після виходу особи на пенсію.

Пенсійна система Польщі до 1999 року ґрунтувалася на засадах характерних для пенсійної системи радянського типу – солідарній системи, у якій головну роль відгравала держава. Але у 1999 році розпочалась радикальна реформа пенсійної системи Польщі, яка привела до появи нових суб'єктів – недержавних пенсійних фондів. Реформа відбувалась за девізом: «Безпека через диверсифікацію», що означає прагнення диверсифікувати різні типи ризиків (демографічний, політичний, ринків праці та капіталу). Наразі польська пенсійна система ґрунтується на, так званих, трьох рівнях (колонах): державно-розподільчому, приватно-комерційному та добровільно-комерційному.

Державно-розподільчий рівень Zakład Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) представлений Інститутом соціального страхування (аналогом якого в Україні є Пенсійний фонд), який здійснює страхування і забезпечення пенсіонерів, інвалідів, хронічно хворих, звичайних

громадянах тощо. Кожен громадянин має пенсійні виплати з цього фонду. Розмір пенсійних виплат залежить від стажу і рівня заробітної плати. Фактично це радянсько-український (солідарний) тип накопичення і виплат пенсій.

На цьому рівні фінансування виплат здійснюється за рахунок обов'язкових виплат працюючих громадян, державного бюджету і короткострокових комерційних кредитів. Пенсійні виплати з солідарної системи встановлюються на підставі залишку коштів на умовному рахунку, який утворюється з внесків до солідарної системи, що перераховуються за кожного учасника. На кошти умовних рахунків потім нараховуються відсотки за певною формулою. При виході на пенсію залишок на умовному рахунку перетворюється в довічну виплату шляхом ділення залишку коштів на середній показник очікуваної тривалості життя для чоловіків і жінок у відповідному віці.

Приватно-комерційний рівень - OFE (Otwarty fundusz emerytalny) представлений Відкритим пенсійним фондом, який є фондом, у якому зберігаються індивідуальні рахунки кожного працюючого громадянина Польщі. Внесення грошей такі рахунки є обов'язковим, воно не обкладається і, на відміну від ZUS, можуть частково передаватися у спадок (наприклад дружині). В Україні аналогом OFE є Накопичувальний пенсійний фонд.

Кошти з Відкритого пенсійного фонду майбутній пенсіонер може інвестувати в будь-який з 14 Недержавних пенсійних фондів які будуть інвестувати гроші в різні проекти з різними ризиками і доходами. Учасник зобов'язаний сплачувати 7,3% їх заробітку до приватного пенсійного фонду, який вони самостійного обирають. Ці внески потім інвестуються, а накопичений залишок коштів на рахунку перетворюється при виході на пенсію в довічну ренту (щомісячні виплати).

Третій рівень пенсійної системи Польщі - Indywidualne konto emerytalne

(Індивідуальний пенсійний рахунок) є останнім джерелом фінансування пенсіонера. Якщо в ZUS громадянин практично не може впливати на розмір своєї пенсії, в OFE він може впливати опосередковано віддаючи гроші одному з фондів, які заробляють так само на них, то в разі IKE майбутній пенсіонер може безпосередньо коригувати кількість грошей яку він отримає після виходу на пенсію.

IKE не є обов'язковим і насправді є звичайним депозитним рахунком з умовою видачі грошей після виходу власника на пенсію. Різні банки пропонують свої процентні ставки і умови надання депозиту. Гроші на індивідуальні пенсійні рахунки власник може дарувати, передавати частку іншим особам або віддати в спадок.

Індивідуальний пенсійний рахунок є факультативним, але багато хто з поляків замислюючись про свою старість зараз відкривають пенсійні рахунки в банках.

Що стосується пенсійних виплат, які одержують польські пенсіонери, то більше виплачує фонд ING - 113 злотих (32 долари), а найменше PTE Polsat - 40,52 злотих (11,4 долара) щомісяця.

За час свого існування приватні пенсійні фонди Польщі заробили чистими майже 2 млрд дол. при доходах понад 5 млрд дол. (за поточним курсом 1USD = 3,1 PLN). Приватні пенсійні фонди беруть комісію від кожного зарахування коштів на рахунок пенсіонера в розмірі 3,5%, нагадуючи, що одразу після проведення реформи пенсійної системи комісія становила 10%.

Слід зазначити, що пенсійний вік у Польщі (з 2012 р.) мав бути однаковим для чоловіків та жінок – 67 років. Такий вік виходу на пенсію мав охопити всіх жінок 2040 року, а всіх чоловіків – 2020 року. Але, у 2016 році, Сейм Польщі прийняв президентський проект закону про пенсійний вік. У ньому передбачається повернення попереднього віку виходу на пенсію: жінок – у 60 років, чоловіків – 65. Нові правила мають бути введені в дію у

жовтні 2017 року. З березня 2017 року мінімальна пенсія в Польщі становить 1 тисячу злотих, це стосується пенсіонерів зі стажем роботи 20 років у жінок та 25 років у чоловіків. Наразі середня пенсія поляків становить 460 доларів. Також в Польщі у пенсіонерів є безкоштовний проїзд в і пільги на ліки, а після 75 років доступна безкоштовна медицина.

Щоб отримувати трудову пенсію потрібно відпрацювати 20 років і відраховувати до Пенсійного фонду внесок у розмірі 19,5% від зарплати. При цьому половину від цієї суми полякам платить роботодавець [4].

Правовідносини з недержавного пенсійного забезпечення можна класифікувати за суб'єктами та правовими підставами виникнення правовідносин:

1) правовідносини між недержавними пенсійними фондами (НПФ) та вкладниками таких фондів, що виникають на підставі укладення пенсійних контрактів між адміністраторами НПФ та вкладниками;

2) правовідносини, що виникають на підставі договорів страхування додаткової пенсії, що укладаються між страховими організаціями та фізичними особами та регулюються Законом «Про страхування» та нормами Цивільного Кодексу України;

3) правовідносини, що виникають на підставі договорів про відкриття пенсійного депозитного рахунку у банківських установах. Суб'єктами таких правовідносин є банківська установа та вкладник.

Особливість зазначених правовідносин у сфері недержавного пенсійного забезпечення полягає у тому, що їх правове регулювання носить міжгалузевий характер, до них застосовуються норми цивільного, трудового та інших галузей права.

Нові форми пенсійного забезпечення Польщі та України сприяють появі нових суб'єктів пенсійних правовідносин у межах накопичувальної системи пенсійного забезпечення. Такий особливий склад суб'єктів властивий і недержавному

пенсійному забезпеченню. Як суб'єктів цього рівня пенсійного забезпечення можна виділити: учасників, вкладників, недержавні пенсійні фонди і страхові організації.

Підставами виникнення правовідносин між цими суб'єктами є наступні: укладення пенсійного договору (контракту) і настання непрацездатності або іншого, передбаченого договором, страхового випадку.

Фактично, критерієм поділу НПФ на страхові та нестрахові є природа виплат, які отримуватиме учасник при виході на пенсію. Учасник страхового фонду матиме право на отримання страхових виплат, здійснення цього права залежить від настання страхового випадку та регулюється законодавством про страхування. Учасник нестрахового фонду матиме право на отримання пенсійних виплат, які залежать лише від настання пенсійного віку учасника, і розмір яких визначається сумою внесків, здійснених на користь учасника, інвестиційним прибутком та тривалістю пенсійних виплат.

Найбільш загальною класифікацією НПФ, які існують у різних державах світу, є їх поділ на за правовою формою на неавтономні та автономні. Неавтономні пенсійні фонди складаються з резервів та інших активів, юридично не відокремлених від вкладника або адміністратора, і право власності на які належить вкладнику. Слід зауважити, що відповідно до принципу № 5 П'ятнадцяти принципів регулювання приватних професійних схем від 25 квітня 2001 року, сформульованих Міжнародною асоціацією організацій з управління та нагляду у сфері пенсійного забезпечення (International Network of Pension Regulators and Supervisors), пенсійний фонд повинен бути юридично відокремленим від вкладника (спонсора) або щонайменше таке розмежування повинне бути безумовно гарантоване через відповідні механізми [5]. Очевидно, мається на увазі законодавче закріплення відповідальності вкладника за

невиконання обов'язків перед учасниками пенсійного фонду.

Недержавними пенсійними фондами є юридичні особи, створені відповідно до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», які мають статус неприбуткової організації (непідприємницького товариства), функціонують і проводять діяльність виключно з метою накопичення пенсійних внесків на користь учасників пенсійного фонду з подальшим управлінням пенсійними активами, а також здійснюють пенсійні виплати учасникам фонду у встановленому Законом порядку (ст. ст. 1, 6 Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення»). Таке визначення є загальним визначенням недержавного пенсійного фонду, але, надає окреме визначення недержавного пенсійного фонду – суб'єкта другого рівня системи пенсійного забезпечення: «Недержавний пенсійний фонд - суб'єкт другого рівня системи пенсійного забезпечення - недержавний пенсійний фонд, який створений та діє відповідно до законодавства про недержавне пенсійне забезпечення, відповідає вимогам цього Закону для отримання ліцензії на надання послуг у накопичувальній системі пенсійного страхування. За своєю правовою природою недержавний пенсійний фонд – довірчий майновий фонд, що формується за рахунок внесків учасників [3, ст.6].

Відповідно до Закону «Про недержавне пенсійне забезпечення», передбачається існування недержавних пенсійних фондів трьох видів:

- 1) корпоративних пенсійних фондів,
- 2) відкритих пенсійних фондів,
- 3) професійних пенсійних фондів, які функціонуватимуть у вигляді повних, командитних товариств, товариств з додатковою відповідальністю і закритих акціонерних товариств.

Сучасний розвиток пенсійних фондів характеризувався певною позитивною динамікою, однак її темпи значно

уповільнилися у порівнянні з попередніми роками у зв'язку з нестабільністю політичної та економічної ситуації в Україні. Так, кількість НПФ, внесених до Державного реєстру фінансових установ, на 30.06.2016 містилася інформація про 66 недержавних пенсійних фондів та 22 адміністратори НПФ (у порівнянні на 30.06.2015 у Державному реєстрі налічувалось 72 НПФ та 23 адміністратори). Згідно з даними Державного реєстру фінансових установ недержавні пенсійні фонди зареєстровано у 8 регіонах України. Найбільша кількість НПФ зосереджена у м. Києві – 48, або 72,7% від загальної кількості зареєстрованих НПФ. Станом на 30.06.2016 адміністраторами недержавних пенсійних фондів укладено 60,7 тис. шт. пенсійних контрактів, що більше на 7,4%(4,2 тис. шт.) порівняно зі станом на 30.06.2015 [6-7].

Структура пенсійних контрактів станом на 30.06.2016:

- з вкладниками – фізичними особами – 53,2 тис. шт.;
- з вкладниками фізичними особами-підприємцями – 0,09 тис. шт.;
- з вкладниками – юридичними особами – 7,4 тис. шт.

Переважають більшість учасників НПФ становили особи віком від 25 до 50 років, а саме 63,0%, та особи вікової групи від 50 до 60 років, що становили 26,4%. Частка учасників НПФ вікової групи старше 60 років становила 8,1%, вікової групи до 25 років – 2,5% [6-7].

За даними Української асоціації інвестиційного бізнесу - УАІБ 30 червня 2016 року в Україні діяло 66 недержавних пенсійних фондів - НПФ. Велика частина з них - 52 - відкриті, тобто в них можуть вкладати кошти пересічні українці, які вирішили подбати про надбавку до пенсії [6-7].

Ще вісім фондів - корпоративні, створені роботодавцями для своїх співробітників. Власні фонди є, наприклад, у Нацбанку, «Укрпошти».

Ще шість - професійні НПФ. Їх засновниками є професійні об'єднання, організації або профспілки. Наприклад, є фонд профспілки залізничників.

Серед корпоративних фондів в Україні найбільшими на теперішній час є: КНПФ Національного банку України, активи якого становлять 77% активів всіх КНПФ, а саме 290 млн. грн., КНПФ Укрексімбанку, [6-7].

Альтернативою корпоративному фонду, на думку Г. Осового [7-9, с.31] та Г. Мак Таггарта [8-10, с.30], може стати професійний пенсійний фонд або фонд із декількома роботодавцями. Ознака професійності пенсійного фонду означає, що між його учасниками існує певний професійний зв'язок. Цей зв'язок буває явним, коли, скажімо, всі учасники працюють в одному регіоні чи в одній області, і неявним, коли вони є членами однієї профспілки або їх роботодавці входять до одної асоціації роботодавців.

У Польщі, на відміну від України, недержавні пенсійні фонди (НПФ) створюються як відкритий або професійний пенсійні фонди, фонди другого - третього рівня.

Для заснування пенсійного фонду пенсійне товариство (адміністратор пенсійного фонду) створює фонд, готує його статут та укладає угоду зі зберігачем. Щоб почати функціонувати, пенсійний фонд має отримати попередню згоду державного органу нагляду. Капітал адміністратора пенсійного фонду у польських злотих має бути не меншим від суми, еквівалентної 4 млн євро

Пенсійні програми третього рівня можуть засновуватися лише суб'єктами підприємницької діяльності, які мають щонайменше п'ять працівників. Програми можуть також засновуватися групою суб'єктів підприємницької діяльності. Суб'єкти, які існують більше трьох років, можуть засновувати пенсійні програми, якщо вони мають щонайменше три працівники. Участь у пенсійній програмі є

правом працівника, але не його обов'язком. Як правило, таке право набувається після тримісячного періоду роботи.

Інвестиційна декларація фонду є складовою статуту відкритого пенсійного фонду. На практиці декларація повторює всі обмеження, яких вимагає законодавство, оскільки відкриті фонди не мають бажання звужувати свої можливості більше, ніж це робить закон.

Польське законодавство не зобов'язує професійні фонди готувати інвестиційні декларації, проте відповідні правила передбачаються статутом пенсійного фонду і поряд з інвестиційними обмеженнями включають співвідношення між різними типами цінних паперів (особливо між акціями і облігаціями), а також плановану коротко - і довготермінову інвестиційну політику.

Професійні пенсійні фонди наприкінці кожного кварталу зобов'язані готувати і надсилати до державного органу нагляду звіт про структуру активів. Крім цього державний орган нагляду необхідно повідомляти про кожний випадок порушення інвестиційних обмежень чи недотримання інвестиційної політики.

Відкриті фонди щомісячно надають інформацію про відсоткові частки категорій інструментів, згаданих у главі 15 Закону про організацію та функціонування пенсійних фондів, зазначаючи дані за відповідний місяць згідно з останнім днем оцінки у цьому місяці.

Крім того, відкритий фонд кожні шість місяців подає звіт про вартість окремих інструментів у портфелі фонду та їхні відсоткові частки в активах фонду, зазначаючи емітента кожного інструмента. Ці дані готуються лише щодо інструментів, вартість яких в активах фонду становить щонайменше один відсоток, і наводяться станом на останній день оцінки у місяці, яким закінчується відповідний шестимісячний період. Наприкінці кожного року відкриті та професійні фонди оприлюднюють вичерпний огляд структури

своїх активів, включно з інструментами, вартість яких становить менше одного відсотка в активах фонду.

Зростання значення НПФ, як в Польщі, так і в Україні крім об'єктивних чинників (таких, як відносно невисокий рівень заробітної плати населення) залежить також від особливостей ментальності їх потенційних учасників, які загалом з недовірою ставляться до пенсійних фондів.

За даними опитування, проведеного Агентством фінансових ініціатив, стримують вкладників від участі у НПФ такі причини: недовіра до НПФ (30,0 %), відсутність коштів (24,3 %), відсутність інформації про НПФ (22,13 %), побоювання втратити кошти (22,13 %), невелика прибутковість (7,30 %), небажання роботодавця брати участь в програмах НПФ (3,35 %), інші (3,16 %) [9-14]. Підвищення довіри до цих фондів є ще однією важливою задачею.

Важливі також питання, пов'язані з організацією взаємодії пенсійних фондів з емітентами цінних паперів з метою запобігання ризикам дефолту, а також розроблення форм контролю за дотриманням інтересів вкладників пенсійного фонду, що може сприяти збільшенню участі вкладників у процесах корпоративного управління і зростанню кількості НПФ.

На думку Г. Хендрікса (старшого фахівця з пенсійних питань Проекту USAID «Розвиток ринків капіталу»), створення системи жорсткого контролю за дотриманням НПФ правил та методик оцінювання, що зможе підвищувати довіру до них населення, є однією з найважливіших задач [10-15].

Важливе значення також має гармонізація практики діяльності НПФ в Україні з рекомендаціями ОЕСР щодо управління пенсійними фондами [11-16] та з Директивою 2003/41/ЕС Європейського Парламенту та Європейської ради «Про діяльність і нагляд за установами професійного пенсійного забезпечення» [12-

17] 3 червня 2003 р., якою регулюється діяльність пенсійних фондів у країнах ЄС. Потрібно згадати також про досвід Польщі щодо інвестиційних декларацій НПФ (така декларація є складовою частиною статуту НПФ і містить в собі всі ті обмеження, які вимагає законодавство).

Польське законодавство не зобов'язує НПФ готувати інвестиційні декларації, але статут пенсійного фонду передбачає певні правила співвідношення між типами цінних паперів (зокрема, між акціями і облігаціями), так само як плани щодо інвестиційної політики НПФ. Крім того, НПФ щоквартально мають передавати до наглядового органу звіт про структуру активів і повідомляти про всі випадки порушення інвестиційних обмежень або недотримання інвестиційної політики [13-18]. Крім того як свідчить досвід Польщі, доцільною стає стандартизація інвестиційних декларацій залежно від часу сплати пенсійних зобов'язань. Система стандартизованих інвестиційних декларацій спрощує процес вибору інвестиційного портфеля.

Висновок. Польський досвід реформування системи пенсійного забезпечення дозволяє використати чимало корисних уроків. Однак механічне запозичення моделей та механізмів соціального захисту населення, що мали позитивні результати в Польщі, без урахування конкретних соціально-економічних, політичних, соціокультурних та соціально-психологічних особливостей та умов небажане і неможливе.

Державна політика має бути максимально виваженою, щоб непродуманими рішеннями не викликати розчарування суспільства в здійснюваних реформах. Слід також врахувати, що перехід до системи капіталізації пенсійних відрахувань потребуватиме не менше 30-40 років, лише після закінчення яких запрацює повноцінна система пенсійного забезпечення.

Трирівнева пенсійна система дасть змогу розподілити між її складовими ризики, пов'язані із змінами в демографічній ситуації (до чого більш чутлива солідарна система) та з коливаннями в економіці і на ринку капіталів (що більше відчувається у накопичувальній системі). Такий розподіл ризиків дозволить зробити пенсійну систему більш фінансово збалансованою та стійкою, що застрахує працівників від зниження загального рівня доходів після виходу на пенсію і є принципово важливим та вигідним для них.

Загалом, можна вважати, що причина недостатнього розвитку інвестиційної діяльності НПФ в Україні пояснюється не тільки недостатнім розвитком правових гарантій вкладників НПФ і ринку цінних паперів, а й загальною соціально орієнтованістю економіки, внаслідок чого держава має тенденцію брати на себе функцію соціального забезпечення.

Подальші розробки повинні здійснюватись на основі глибокого системного аналізу зарубіжного досвіду реформування окремих складових пенсійної системи, слабких сторін та переваг діючої системи пенсійного забезпечення України з метою вироблення інструментів формування ефективної та соціально орієнтованої пенсійної системи України, яка б відповідала принципам існування соціальної держави та була спроможною приймати виклики часу.

Література:

1. Прилипко С. Солідарні засади у соціальному забезпеченні // *Право України*. – 2003. - № 1. - С.83-85.
2. Болотіна Н. Право соціального забезпечення України: системно-структурний аналіз. // *Право України*. – 2001. - № 5. – С.24.-29.
3. «Про недержавне пенсійне забезпечення»: Закон України // *Відомості Верховної Ради України*. –2003. – №47-48.– Ст. 372.

4. Пенсія в Польщі: в чому різниця з Україною. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://politeka.net/ua/news/433498-pensiya-v-polshe-v-chem-raznitsa-s-ukrainoj/>

5. П'ятнадцять принципів регулювання приватних професійних схем від 25 квітня 2001 року, сформульовані Міжнародною асоціацією організацій з управління та нагляду у сфері пенсійного забезпечення // <http://www.oecd.org>

6. Мельничук В. НПФ і ми. // "Україна Бізнес Ревю". – 2010. – № 40-41 // [Електронний ресурс] // [Режим доступу]: www.uaib.com.ua/news/mass

7. Осовой Г. Какие негосударственные пенсионные фонды нам нужны? // Финансовые услуги. – 2002. – № 10. – С. 31.

8. Мак Таггарт Г. Корпоративні та професійні програми добровільного пенсійного забезпечення // Україна: аспекти праці. – 2001. – №2. – С. 30-35.

9. Недержавні пенсійні фонди України та загальнообов'язкова накопичувальна пенсійна система. Аналітичний звіт за результатами дослідження. – К. :Агентство фінансових ініціатив; USAID, 2007. –// [Електронний ресурс] // [Режим доступу]: http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/financial_report_feb2007.pdf

10. Хендрикс Г. Надлежащее раскрытие информации о деятельности НПФ // Финансовые услуги. – 2007. – №6. – С. 11.

11. Рекомендації ОЕСР щодо управління пенсійними фондами // [Електронний ресурс] // [Режим доступу]: www.pension.kiev.ua/files/oecd_guid_pf_govern_ua.pdf

12. Директива 2003/41/ЄС Європейського Парламенту та Європейської ради "Про діяльність і нагляд за установами професійного пенсійного забезпечення" від 3 червня 2003 р. // [Електронний ресурс] // [Режим доступу]: http://www.pension.kiev.ua/pillar3/intpract/eu32003L0041_ua

13. Мех Ц. Загальні принципи регулювання і нагляду у сфері недержавного пенсійного забезпечення: досвід Польщі //

[Електронний ресурс] // [Режим доступу]: www.pension.kiev.ua/pensref/intpract/

References:

1. Prylypko S. Solidarni zasady u sotsialnomu zabezpechenni // Pravo Ukrainy. – 2003. - № 1. - S.83-85.

2. Bolotina N. Pravo sotsialnoho zabezpechennia Ukrainy: systemno-strukturnyi analiz. // Pravo Ukrainy. – 2001. - № 5. – S.24.-29.

3. «Pro nederzhavne pensiine zabezpechennia»: Zakon Ukrainy // Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. □2003. □ №47-48. □ St. 372.

4. Pensiia v Polshchi: v chomu riznytsia z Ukrainoiu. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <https://politeka.net/ua/news/433498-pensiya-v-polshe-v-chem-raznitsa-s-ukrainoj/>

5. Piatnadsiat pryntsyviv rehuliuвання pryvatnykh profesiinykh skhem vid 25 kvitnia 2001 roku, sformulovani Mizhnarodnoiu asotsiatsiieiu orhanizatsii z upravlinnia ta nahliadu u sferi pensiinoho zabezpechennia // <http://www.oecd.org>

6. Melnychuk V. NPF i my. // "Ukraina Biznes Reviu". – 2010. □№ 40-41 // [Elektronnyi resurs] // [Rezhym dostupu]: www.uaib.com.ua/news/mass

7. Osovoi H. Kakyе nehosudarstvennye pensyonnye fondy nam nuzhny? // Fynansovye usluhy. – 2002. □ № 10. – S. 31.

8. Mak Tahhart H. Korporatyvni ta profesiini prohramy dobrovilnoho pensiinoho zabezpechennia // Ukraina: aspekty pratsi. – 2001. – №2. – S. 30-35.

9. Nederzhavni pensiini fondy Ukrainy ta zahalnooboviazkova nakopychualna pensiina systema. Analitychnyi zvit za rezultatamy doslidzhennia. – K. :Ahentstvo finansovykh initsiatyv; USAID, 2007. –// [Elektronnyi resurs] // [Rezhym dostupu]: http://www.capitalmarkets.kiev.ua/download/financial_report_feb2007.pdf

10. Khendryks H. Nadlezhashchee raskrytie ynformatsyy o deiatelnosti NPF // Fynansovye usluhy. – 2007. – №6. – S. 11.

11. Rekomendatsii OESR shchodo upravlinnia pensiinyu fondamy // [Elektronnyi resurc] // [Rezhyim dostupu]: www.pension.kiev.ua/files/oecd_guid_pf_govern_ua.pdf

12. Dyrektyva 2003/41/ІeS Yevropeiskoho Parlamentu ta Yevropeiskoi rady “Pro diialnist i nahliad za ustanovamy profesiinoho pensiinoho zabezpechennia” vid 3 chervnia 2003 r. // [Elektronnyi resurc] // [Rezhyim dostupu]: http://www.pension.kiev.ua/pillar3/intpract/eu32003L0041_ua

13. Mekh Ts. Zahalni pryntsypy rehuliuвання i nahliadu u sferi nederzhavnoho pensiinoho zabezpechennia: dosvid Polshchi // [Elektronnyi resurc] // [Rezhyim dostupu]: www.pension.kiev.ua/pensref/intpract/

Татаренко Г. В., Гніденко В. И. Негосударственные пенсионные фонды: опыт Польши для Украины. – Стаття.

Негосударственные пенсионные фонды (НПФ) в Украине пока не стали массовым явлением, а трудоспособное население не проявляет активного интереса к НПФ. Такой порядок вещей лишает экономику важного источника инвестиционных ресурсов. Сейчас актуальна проблема преобразования НПФ в активных участников рынка, какие они есть в экономически развитых странах, таких как Польша. Целью данной статьи является определение сущности теоретических основ функционирования негосударственных пенсионных фондов в Украине. Исследовать польский опыт построения пенсионной системы Польши и особенности функционирования польских негосударственных пенсионных фондов. Осуществить анализ основных показателей деятельности негосударственных пенсионных фондов в Украине, а также определены основные проблемы и перспективы их развития.

Ключевые слова: *социальное обеспечение, негосударственный*

пенсiонний фонд, пенсiонне забезпечення, уровни пенсiонної системи, пенсiонний договiр, пенсiонне обществo.

Tatarenko Halina, Hnidenko Viktoriia. Non-governmental pension funds: experience of Poland for Ukraine. – Article.

Non-state pension funds (NPFs) in Ukraine have not yet become mass phenomena, and the able-bodied population has not shown an active interest in the NPF. This order of things deprives the economy of an important source of investment resources. At present, the problem of converting NPFs into active financial market participants that they have in economically developed countries, such as Poland, is relevant. The purpose of this article is to determine the essence of the theoretical foundations of the functioning of non-state pension funds in Ukraine. Explore the Polish experience of building a pension system in Poland and the peculiarities of the functioning of Polish non-core pension funds. To analyze the main indicators of the activity of non-state pension funds in Ukraine, as well as identify the main problems and prospects for their development.

Key words: *social security, non-state pension fund, pension provision, pension system, pension contract, pension society.*

Авторська довідка:

Татаренко Галина Вікторівна к.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного права Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Гніденко Вікторія Ігорівна асистент кафедри правознавства, аспірантка Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

Стаття подана до друку: 17.05.2017р.